

Uitvoeringsprogramma Duurzame Waddeneilanden 2015 - 2018

Gemeente Ameland

Gemeente Vlieland

Gemeente Terschelling

Gemeente Schiermonnikoog

Gemeente Texel

Provincie Fryslân

Vooraf

In september 2007 tekenden de besturen van de vijf Waddeneilanden het ambitiemanifest 'Waddeneilanden, de energieke toekomst'. Hiermee legden ze vast er naar te streven in 2020 volledig zelfvoorzienend te zijn op het gebied van duurzame energie- en watervoorziening. Dit uitvoeringsprogramma beschrijft de route naar energetische autarkie. De weg naar zelfvoorzienendheid op het gebied van water wordt in een separaat uitvoeringsprogramma beschreven.

Urgentie

De eilanden zijn door hun schaal en de daaraan gerelateerde overzichtelijkheid ideale proeftuinen voor de innovaties die nodig zijn om niet langer afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen. De urgentie van het doorbreken van deze afhankelijkheid wordt breed gevoeld en gedragen; van wereldtop tot individu.

Branding

Daarnaast zijn de eilanden bij ook prachtige etalages voor een duurzame samenleving. Met natuur als grootste trekpleister voor meer dan een miljoen bezoekers die de eilanden jaarlijks aandoen, is behoud van die natuur voor hen ook van groot economisch belang en dienen ze hierin een voortrekkersrol te vervullen. Door bezoekers mee te nemen in het verhaal over hun ambitie, onderscheiden zij zich op duurzaamheid in een steeds concurrerender markt. Sustainable islands als merk.

Netwerk

In het manifest stelden de eilanden dat ze hun ambitieuze doelstelling alleen waarmaken wanneer zij samenwerken met iedereen die samen met hen de uitdaging wil aangaan. Zij riepen daar in het manifest ook toe op. Een groot aantal partijen heeft aan die oproep gehoor gegeven. Er is inmiddels een breed netwerk van organisaties die met een of meerdere eilanden samenwerken. Dit netwerk geeft energie!

Waddenbreed

Elk eiland volgt zijn eigen route, maar wel in nauwe samenwerking. Waar mogelijk kijken ze bij elkaar de kunst van het verduurzamen af. Vooral voor de kleinere eilanden is dit van groot belang, omdat zij beperkte ambtelijke en financiële capaciteit hebben. De samenwerking wordt door de eilanden als grote winst van het manifest gezien. Niet alleen voor het realiseren van maatregelen, maar ook voor het gezamenlijk naar voren brengen van waddeneilandspecifieke vraagstukken in de provincies en bij het Rijk.

Integraal

Om de kansen die het manifest biedt te kunnen benutten, is integraal beleid nodig. Ecologische duurzaamheid en de economische agenda's van de eilanden moeten gelijk oplopen naar hetzelfde eindpunt: zelfvoorzienende eilanden, waar innovatie op gebied van water en energie dé drijvende kracht is achter een gezonde en florerende economie, met een mooie natuur en aantrekkelijk woon-

en leefklimaat. Ook voor de inkleuring van dit vergezicht dienen de koplopers als voorbeeld en inspiratie voor de eilanden die de lijnen nog meer moeten invullen.

Flexibel naar duurzaam

Het manifest zette een stip op de horizon, die alleen via innovatie en met creativiteit bereikt kan worden. Om zichzelf duurzaam van eigen energie te voorzien, moeten de eilanden twee sporen volgen: gebruik van hernieuwbare energiebronnen en energiebesparing. Op beide terreinen gaan de ontwikkelingen snel. Er is daarom voor gekozen niet met één uitvoeringsprogramma te werken, maar steeds voor een aantal jaar vast te leggen wat er is gebeurd, wat er nog nodig is en welke (nieuwe) mogelijkheden er zijn om de ambitie te realiseren.

Uitvoeringsprogramma

Het Uitvoeringsprogramma Duurzame Waddeneilanden is het derde uitvoeringsprogramma. Het geeft aan welke stappen de eilanden in de periode 2015 – 2018 doen om zelfvoorzienend te worden op gebied van energie. In hoofdstuk 1 worden de kansen benoemd. Hoofdstuk 2 beschrijft de gestructureerde aanpak en samenwerkingsverbanden. Hoofdstuk 3 schetst het kader waarbinnen de eilanden aan zelfvoorzienendheid werken. In hoofdstuk 4 wordt vervolgens per thema aangegeven met welke projecten de eilanden de komende vier jaar verder werken aan realisatie van hun ambitie. Hoofdstuk 5 gaat in op de organisatie voor het programma en het benutten van de kansen die het biedt.

Werelderfgoed conferentie

In 2012 organiseerde Texel bij Ecomare een Werelderfgoedconferentie. Deelnemers uit verschillende belangen- organisaties, vooral uit het Waddengebied, wisselden ideeën uit over kansen en dilemma's van de werelderfgoedstatus. De conferentie was succesvol en inspirerend. Texel ziet daarom kansen voor een herhaling of zelfs een periodiek terugkerend evenement, dat kan dienen als motor voor verdere kansen voor de werelderfgoedstatus.

1. Duurzaamheid als kans

Duurzaamheid is voor de Waddeneilanden meer dan een milieuvraagstuk. Door hun aansprekende en bijzondere geografische en ecologische omstandigheden, is duurzaamheid voor hen vooral een kans. Een kans om zich als toeristische bestemming te onderscheiden. Een kans op samenwerking met bedrijven, advies- en onderzoeksorganisaties en nieuwe denkers om innovaties in duurzaamheid op gebied van water en energie te ontwikkelen en vermarkten. En een kans op versterking van de leefbaarheid; door de werkgelegenheid die eruit voortkomt en de mogelijkheden die het biedt op gebied van onderwijs en onderzoek op het eiland.

Het manifest 'Waddeneilanden de energieke toekomst' benadrukt de meerwaarde van de ambitie van de eilanden om zelfvoorzienend te zijn 2020. De ondertekenaars wijzen op de toenemende concurrentie in de toeristische markt en, in het verlengde daarvan, de zwaardere eisen die toeristen stellen aan bestemmingen.

Werelderfgoed Waddenzee

De Werelderfgoedstatus die de Waddenzee in 2009 kreeg toegewezen, is een prachtig kwaliteitsmerk dat de Waddeneilanden de mogelijkheid biedt zich op hun ambitie te profileren. De titel onderstreept de enorme waarde van de natuur die de eilanden met hun ambitie beschermen, maar ook de noodzaak om het toerisme zelf te verduurzamen.

Laatste wildernis

De Waddeneilanden spreken een toeristische doelgroep aan die bewust omgaat met natuur en milieu. Toeristen die de laatste wildernis van Nederland willen ervaren. Duurzaamheid en zelfvoorzienendheid sluiten aan op die beleving. Ze passen in het beeld van 'los zijn van de bekende wereld'. Zoals de toerist vanaf het dek van de boot letterlijk ziet dat hij afstand neemt van het hectische leven waarmee hij de vaste wal associeert, zo bevestigt de zelfvoorzienendheid het plaatje van de natuurlijke omgeving die hem wacht.

Eilanden van vernieuwing

Dat nodigt uit tot innovatieve concepten, waarmee de eilanden zich als toeristische bestemming kunnen onderscheiden en zich kunnen profileren als bruisend

laboratorium voor vernieuwende en creatieve verduurzamingsoplossingen die, ontwikkeld en beproefd op de eilanden, hun weg vinden naar de rest van Nederland, Europa en de wereld.

Willen de eilanden deze kans benutten, dan zullen zij zich de komende jaren duidelijk moeten presenteren als eilanden van vernieuwing; waar denkers en doeners elkaar vinden en waar ruimte is om te experimenteren, te leren en te innoveren. Niet alleen als proeftuinen, maar ook als speeltuinen voor profit voortkomend uit oplossingen voor planet en people. Waar mensen die voorop lopen naartoe willen omdat het de locaties zijn waar het gebeurt, waar ze kunnen bijdragen aan nieuwe generaties producten en diensten en de toekomst kunnen voorproeven.

Culturele Hoofdstad

In 2018 zijn Leeuwarden en Friesland Culturele Hoofdstad van Europa. Een prachtige gelegenheid voor de Waddeneilanden om creatieve oplossingen voor duurzaamheidsvraagstukken te presenteren aan een groot publiek. Dat betekent wel dat die oplossingen nu ontwikkeld moeten gaan worden. De eilanden willen 2015 en 2016 gebruiken om grote stappen te zetten in de transformatie de meest duurzame toeristische bestemming in Europa, waar groen geen kleur is, maar de essentie van het bestaan.

Schoolvoorbeeld

De Burgemeester Walda Scholengemeenschap (BWS) is een schoolvoorbeeld van hoe de duurzaamheidsambitie van de eilanden bijdraagt aan de leefbaarheid. De school bewijst, in samenwerking met de gemeente en verschillende bedrijven, dat het mogelijk is met zelfvoorzienend les te geven in een prettige en stimulerende leeromgeving. Tal van maatregelen zorgen ervoor dat zij geen elektriciteit van buiten nodig heeft om in haar energiebehoefte te voorzien.

Philips deed graag mee om haar SchoolVisionsysteem in de praktijk te brengen. Hiermee wordt de lichtvoorziening in de lokalen afgestemd op het lesprogramma. Moet er hard worden gewerkt, dan zijn de klassen helder wit verlicht. Is er een moment van rust, dan wordt het licht daar in intensiteit en kleur op aangepast. In eerdere proefscholen nam het concentratieniveau met 8,7 procent toe.

Uniek decor

Werelderfgoed Waddenzee biedt daarvoor een uniek decor. Het daagt bijvoorbeeld uit om met natuurlijke en integrale antwoorden te komen op de vragen die de klimaatverandering stelt aan de kustveiligheid in Noord-Nederland en in tal van andere kuststreken op de wereld, om nieuwe verlichtingsconcepten te ontwikkelen of zelfvoorzienende lodges als comfortabel alternatief voor de tent.

Festivals als Into the Great Wide Open, Oerol en Springtij kiezen bewust voor een eiland als podium en brengen een nieuwe duurzame energie op gang. Ze zetten hun evenement in om te laten zien wat er mogelijk is wanneer je buiten de gebaande paden durft te denken. Zo creëren ze tijdelijke minimaatschappijen die model kunnen staan voor een duurzame samenleving die geen grondstoffen verspilt en op verantwoorde manier in haar eigen energiebehoefte voorziet.

De Waddenspecifieke omstandigheden zorgen dus voor kansen en beperkingen:

Eigenschappen	
- Beschermde natuur - Duisternis - Veel bezoekers - Afgebakende, goed meetbare eenheid - Zelfredzaamheid zit bewoners in de genen	Kansen
	- Interessant voor potentiële samenwerkingspartners - Onderscheidend voor bezoekers - Mooie etalage - Duurzame maatregelen versterken aanwezige waarden - Proeftuin voor pilots
	Beperkingen
	- Wettelijke beperkingen beschermde natuurgebieden - Techniek kan botsen met natuur
	Bedreigingen
	- Bezoekers hebben geen direct belang om te zuinig te zijn met energie (verhuur van huisjes en accommodaties zijn inclusief)

Projectatelier Planet Texel

De Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IARB) is bekend van haar tweejaarlijkse manifestaties. Maar daarnaast initieert en produceert zij ook Projectateliers, waarin oplossingsgericht wordt gewerkt aan bestaande opgaven in binnen- en buitenland. In 2014 deed IABR Texel aan, waar zij samen met de gemeente Projectatelier Planet Texel opzette om een vergezicht op de ontwikkeling van het eiland te ontwikkelen.

Planet Texel laat op een aansprekende manier zien hoe een integrale kijk op ontwikkelingen tot kansen leidt. Door samen met alle betrokkenen op het eiland op zoek te gaan naar verbindingen en te denken in mogelijkheden en oplossingen, komen duurzame ecologie, bijzondere natuur, leefbaarheid en economie samen in een toekomstvisie die gedragen wordt door bewoners en ondernemers. Planet Texel bewijst dat de combinatie van energie met andere thema's schaalvergroting mogelijk maak, waardoor zelfvoorzienendheid daadwerkelijk binnen handbereik komt.

Het bijzondere van het projectatelier is dat het deze visie niet alleen in woord, maar ook in daad belijdt. Met een aantal projecten wordt concreet gewerkt aan de vergroting van de zelfvoorzienendheid in combinatie met doelen op andere beleidsterreinen, zoals toerisme en landbouw. De projecten zijn toekomstgericht doordat ze het eiland voorbereiden op bijvoorbeeld zeespiegelstijging en verzilting.

De visie van Projectatelier Planet Texel wordt omarmd door de andere Waddeneilanden. Zij dient als voorbeeld voor hoe zij de komende jaren willen werken aan de realisatie van het Ambitiemanifest. Zowel wat de gestructureerde aanpak als wat de inhoud betreft. Dit geldt bijvoorbeeld voor de manier waarop Planet Texel het opvangen van de pieken in het toerisme integreert in het landschaps- en duurzaamheidsbeleid.

Innovatiewaard op zee

Eén van de pilotprojecten die in het Projectatelier Planet Texel worden uitgewerkt is de Innovatiewaard; een drijvende golfbreker die bij Nieuweschild wordt geplaatst. De golfbreker wordt verankerd en vormt het onderhoudspad voor vijf windturbines van tenminste drie megawatt. Hiermee voorziet Texel in de helft van de elektrische energie die het eiland verbruikt, in combinatie met drijvende landbouw (zeewier) en zonnecollectoren. Door zijn vormgeving is de drijvende golfbreker bovendien een toeristische trekpleister, waar de Texelaars zich kunnen presenteren als innovatieve ondernemers.

De Innovatiewaard is voor Texel hét project dat moet duidelijk maken dat energieproductie mogelijk is op een schaal die zelfvoorzienendheid reëel maakt.

2. Gestructureerde aanpak

Met de ondertekening van het manifest is er ook een gestructureerde aanpak in werking gezet om de ambitie waar te maken. Deze is beschreven in het uitvoeringsprogramma 'Duurzame Waddeneilanden, Op weg naar een energieke toekomst in 2020'. Belangrijk uitgangspunt hierin is de Trias Energetica (zie afbeelding): besparen, verduurzamen en, indien nodig, gebruik van fossiele brandstoffen zo zuinig en schoon mogelijk. In 2013 kreeg het uitvoeringsprogramma een oplegger met het '7-punten plan 2013 – 2014'. Dit beschrijft zeven projecten waarmee de eilanden met voorrang aan de slag zijn gegaan.

Beide plannen hebben veel in werking gezet. Een groot aantal projecten is gerealiseerd of staat in de startblokken. Belangrijke wapenfeiten zijn het energieloket dat inmiddels op alle eilanden actief is, de zonnepanelen op de publieke daken en de besparingen die zowel in particuliere als in sociale huurwoningen op de eilanden zijn gerealiseerd. Ook het noemen waard zijn het zonnepark op Ameland dat vanaf oktober 2015 zonne-energie moet kunnen leveren, de introductie van de eerste 65 elektrische deelauto's op Terschelling en het busvervoer op Schiermonnikoog dat sinds 2013 volledig elektrisch is. Daarnaast leveren veel kleinere projecten de eerste resultaten op. Voor een volledig overzicht verwijzen we graag naar de evaluatie van de gemeente Ameland, coördinator voor het samenwerkingsverband VAST en de gemeente Texel als Duurzame Waddeneilanden.

Verder kijken

De gestructureerde aanpak uit het eerste uitvoeringsprogramma, is ook voor de komende vier jaar het uitgangspunt. Er gaat veel aandacht naar besparen. Het energieloket dat dit jaar op alle eilanden van start is gegaan, speelt hierin een belangrijke rol. Daarnaast zetten de eilanden in op een aantal belangrijke innovaties en op grootschalig invoeren van beproefde technieken.

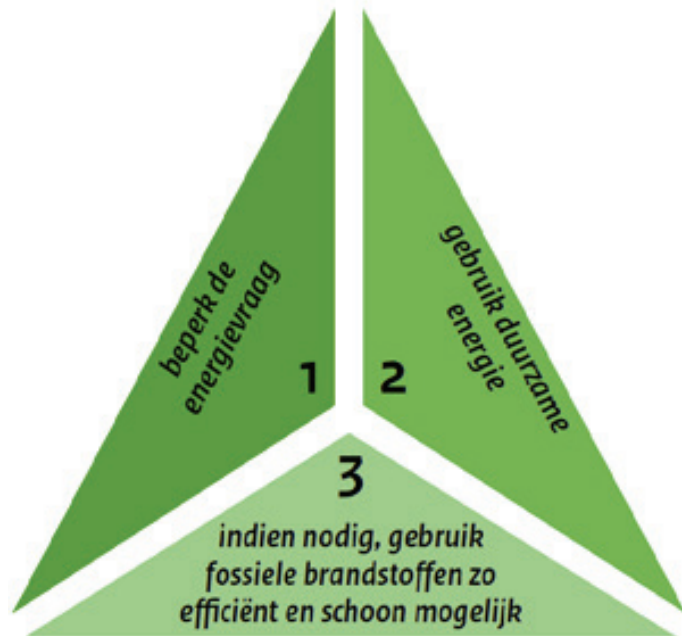
Duurzame partners

Op alle drie vlakken, besparen, innovatie en de opschaling van beproefde technieken, hebben de eilanden kennis, expertise en middelen van derden nodig. Belangrijk aandachtspunt voor de komende vier jaar is daarom het goed benutten en waar nodig uitbreiden van het netwerk dat is opgebouwd en het aangaan van strategische allianties. Planet Texel en het Convenant Duurzaam Ameland dienen hierbij de andere eilanden als voorbeeld. Ook willen de eilanden de creatieve energie van de festivals beter benutten. Op de volgende pagina's worden de (potentiële) samenwerkingsverbanden voor besparen en opwekken weergegeven.

Convenant Duurzaam Ameland

Het Convenant Duurzaam Ameland is in 2013 met drie jaar verlengd. Het convenant is een belangrijke motor achter de verduurzaming van het eiland. Het heeft er de afgelopen jaren onder meer voor gezorgd dat de bussen op Ameland op gas rijden en dat er miniWKK units zijn geplaatst bij zwembaden. De partijen dragen ook substantieel bij aan het zonnepark en het project Methaanbrandstofcellen. Met Philips werkt Ameland aan verduurzaming van de straatverlichting.

Het convenant is getekend door Ameland, GasTerra, Eneco, Philips en de NAM.

Trias Energetica

Kennis <-> innovatie

Kennis is, zeker als het om duurzaamheid gaat, een belangrijke voorwaarde om te innoveren en maatregelen door te voeren. De Waddeneilanden gaan daarom de komende vier jaar (nog) intensiever samenwerken met organisaties als Energy Valley en Urgenda om die kennis in huis te halen. Ook met verschillende universiteiten worden de banden direct of indirect (via samenwerkingspartners) aangehaald. Zo werkt Vlieland sinds dit jaar samen met LAB Vlieland, het onderzoeks- en onderwijslaboratorium dat voorkomt uit Into the Great Wide Open, dat op zijn beurt nauw samenwerkt met de onder meer de technische universiteiten in Delft en Twente, de Universiteit Utrecht, kunstacademies en de kenniscampus Waddeneilanden. Texel kent de Planet Texel Academy, waarin bewoners en ondernemers met studenten van technische universiteiten de ontwerpen van Planet Texel verder uitwerken.

Lokale kracht

De komende vier jaar gaan de gemeenten ook de lokale kracht van de eilanden beter benutten. Via het energieloket willen ze bewoners, lokale ondernemers en de verder landbouw meenemen in hun ambitie. Ook de energiecoöperaties op de eilanden zijn belangrijke partners voor de gemeenten op het gebied van burgerparticipatie. Zij nemen het initiatief voor projecten om energie op te wekken. Daarnaast dragen ze in belangrijke mate bij aan de bewustwording.

Energieloket

Texel heeft al sinds 2011 een energieloket. De bijbehorende subsidieregeling is inmiddels helemaal vergeven. Het loket heeft tweeduizend aanvragen behandeld, waarmee op het eiland voor bijna tien miljoen euro in energiebesparende maatregelen is geïnvesteerd. De Friese Waddeneilanden hebben sinds 2014 een energieloket waar bewoners en ondernemers terecht kunnen met al hun vragen over energiebesparing, gebruik van hernieuwbare bronnen en subsidiemogelijkheden, zoals de Friese energiepremie.

Het energieloket op de Friese eilanden is zowel fysiek (een dag per maand per eiland) als digitaal bereikbaar en wordt steeds beter gevonden. Het levert niet alleen concrete maatregelen op, maar draagt ook wezenlijk bij aan draagvlak voor de ambitie van de eilanden. Daarnaast is het de komst van het energieloket de relatie tussen de gemeenten en de energiecoöperaties op de eilanden verbeterd. Dit versterkt de werking van zowel loket als coöperaties.

Voortzetting

De eilanden willen de kracht van het energieloket blijven inzetten. De portefeuillehouders Duurzaamheid hebben een voorstel gedaan voor verlenging in 2015 en 2016. Hiervoor willen ze een beroep doen op de subsidies uit het Energieakkoord (VNG). Texel onderzoekt de mogelijkheid om hierbij aan te sluiten. Ook is een oplossing gezocht voor de overbrugging van de periode vier maanden tussen de beëindiging van de subsidie (1 november 2014) en de start van de nieuwe periode (1 maart 2015). Continuïteit is belangrijk om de winst niet verloren te laten gaan.

Ecologie = economie

Urgenda hoopt de eilanders te kunnen blijven informeren en inspireren. Het bureau wil onder meer inzetten op vergroting van het bewustzijn dat kiezen voor ecologie, zeker op de eilanden, ook een keuze is voor een gezonde economie en voor leefbare eilanden. Opbrengsten uit grootschalige energieprojecten, zoals een zonneakker, kunnen ten goede komen aan de gemeenschap, bijvoorbeeld voor het uitvoeren van WMO-taken. Dit maakt ook PPS-constructies interessant.

Het kan met bestaande technieken

Antoine Maartens van Urgenda weet het zeker.

De eilanden kunnen zichzelf volledig van energie voorzien met bewezen technieken, die gemiddeld ruim twintig jaar meegaan en in vijf tot zeven jaar zijn terugverdiend. Daarmee benadrukt hij aan de ene kant dat investeren in duurzaamheid loont en aan de andere kant dat er geen excuus meer is om de ambitie niet waar te maken. “Innovatie is een hipper onderwerp dan bestaande technieken en zeker dan besparen. Toch zou de prioriteit moeten liggen op isoleren, isoleren en isoleren. Van het energieverbruik in een woning gaat 74 procent op aan warmte. Dus als je zorgt dat die warmte je huis niet uit kan, sla je een grote slag.”

Rol van de gemeenten

Mede naar aanleiding van een studiereis naar Hoornhorst (zie kader) hebben de gemeenten hun rol in het waarmaken van de duurzaamheidsambitie herzien.

Waar ze de eerste zeven jaar vooral als trekker hebben opgetreden, willen zij de komende jaren meer faciliteren en stimuleren. Dit doen zij door bewoners en ondernemers te ontzorgen en drempels om te participeren te verlagen. Daarnaast nemen zij duurzaamheid mee in de uitvoering

van andere programma's en regelingen. Op deze manier willen ze meeliften met de dynamiek in andere sectoren, als onderwijs, woningbouw en toerisme.

In het publieke domein blijven de gemeenten een belangrijke voorbeeldfunctie houden. Openbare verlichting, gemeentelijke gebouwen en infrastructuur bieden hiervoor kansen. Voor de provincies ligt er een rol bij de concessies voor het openbaar vervoer.

Lessen uit Hoornhorst

In Hoornhorst zet de gemeenschap zich sinds 2009 in voor leefbaarheid en duurzaamheid. Met de blik op 2050 is en wordt nagedacht over samen leven, wonen en werken. Het doel is een ecologisch, economisch en sociaal duurzame leefomgeving. Een studiereis naar Hoornhorst 2013 leverde de Waddeneilanden een aantal inzichten op:

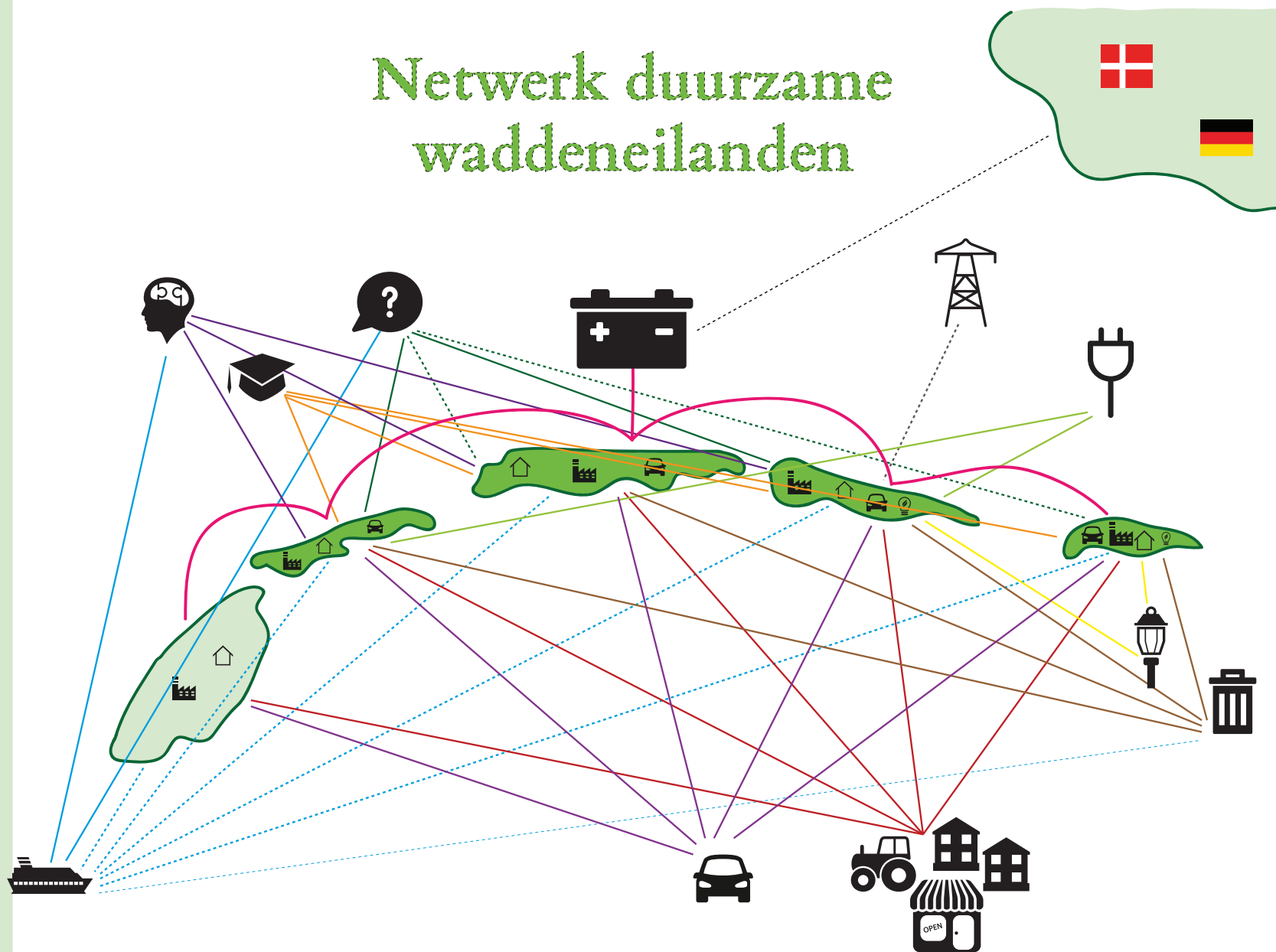
- Om bewoners, ondernemers en organisaties te betrekken moet je ze verleiden, onder meer door ze goed te informeren en voorwaarden te scheppen.
- Druk werkt averechts, bewoners en ondernemers komen zelf met projecten als ze de winst zien. Belangrijk zijn bewustwording en zeggenschap.
- Gebruik van hulpstructuren als de energiecoöperaties levert winst op.
- Een brede blik maakt meer mogelijk, bekijk duurzaamheid vanuit het perspectief van leefbaarheid en economie.

BESPAREN

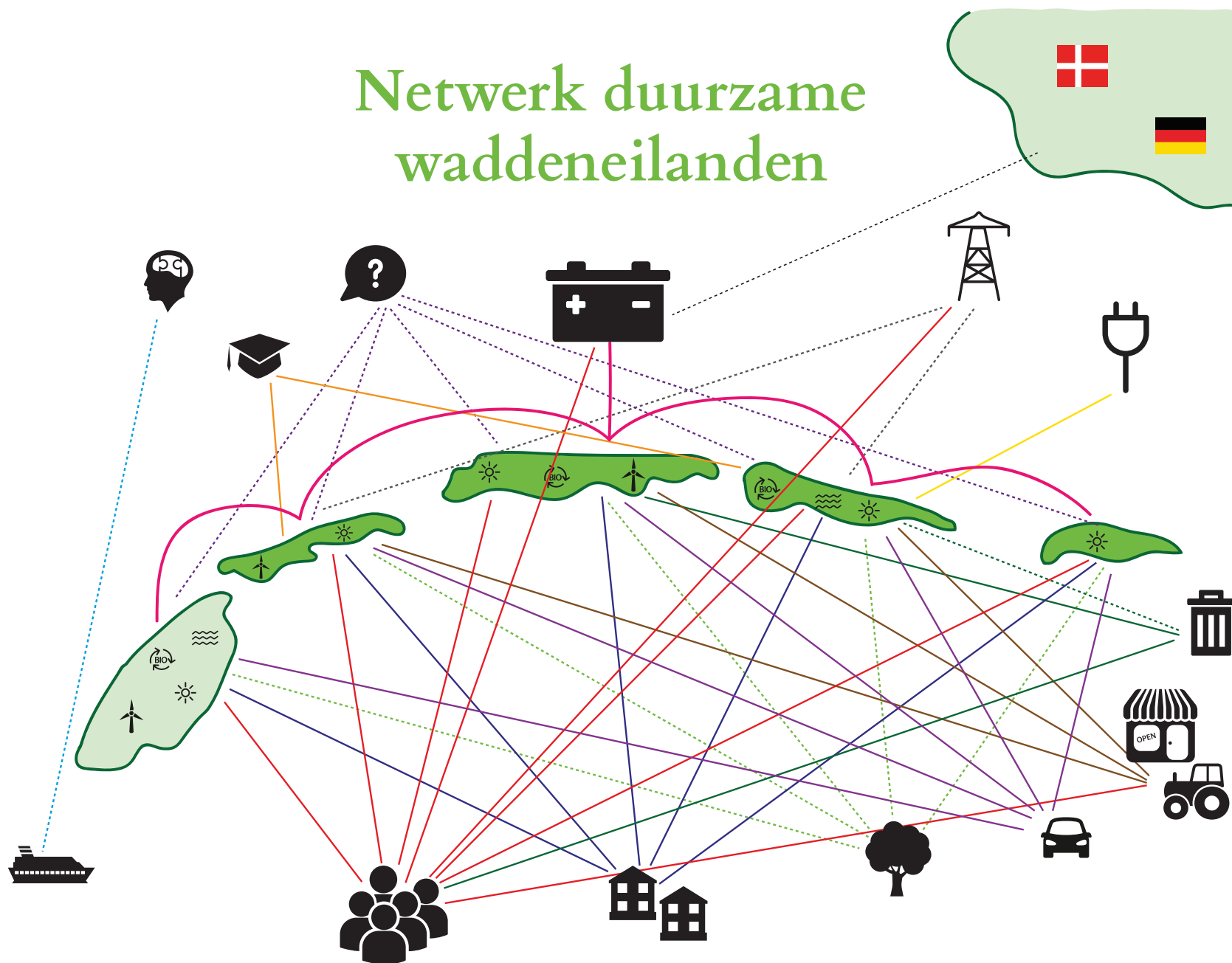
- Licht
- Wonen
- Utiliteitsbouw
- Transport

- Creatie en kunst
 - Festival
- Onderwijs
 - Basisscholen
 - Voortgezet Onderwijs
 - MBO
 - HBO
 - Universiteit
- Advies
 - Denkrank
 - Adviesorganisaties
 - Duurzame ngo's
- Huisvesting
 - Woningcoöperaties
 - Particulieren
- Energielivering
 - Gasbedrijven
 - Energiebedrijven
 - Producenten
- Netbeheer
- Transport
- Afval
 - Afvalverwerkers
- Licht
 - Producenten
 - Ontwerpers
- Landbouw
- Lokaal ondernemen
- Energieloket
- Zeevaart
 - Rederijen

Netwerk duurzame waddeneilanden

Netwerk duurzame waddeneilanden

OPWEKKEN

☀ Zon

🌬 Wind

🌊 Getijden

♻ Biomassa

🧠 **Creatie en kunst**
- Festival

🎓 **Onderwijs**
- Basisscholen
- Voortgezet Onderwijs
- MBO
- HBO
- Universiteit

💡 **Advies**
- Denktank
- Adviesorganisaties
- Duurzame ngo's

🏠 **Huisvesting**
- Woningcoöperaties
- Particulieren

🔌 **Energielevering**
- Gasbedrijven
- Energiebedrijven
- Producenten

🏗 **Netbeheer**

🚗 **Transport**

🌳 **Natuur**
- Terrein beherende organisaties
- Groene ngo's

🗑 **Afval**
- Afvalverwerkers

🚜 **Landbouw**

🏪 **Lokaal ondernemen**

🏠 **Energiekloket**

👥 **Energiecoöperaties**

🚢 **Zeevaart**
- Rederijen

Beleid Noord-Holland

De provincie Noord-Holland onderschrijft de Texelse ambitie om energieneutraal te worden. Zij heeft subsidie beschikbaar gesteld waarmee Texel het uitvoeringsprogramma kan realiseren. Het einde van deze subsidie is echter in zicht. De provincie ondersteunt de ambitie vanaf 2015 nog wel met het beschikbaar stellen van uren van het Servicepunt Duurzame Energie, die Texel naar eigen invulling kan inzetten.

3. Programma's en beleid

De Waddeneilanden staan niet alleen in hun duurzaamheidsambitie. Hun beleid sluit aan op provinciaal, landelijk en Europees beleid. Dit vormt het kader waarbinnen de eilanden hun ambitie kunnen en moeten waarmaken.

Fries Uitvoeringsprogramma Duurzame Energie

De provincie Fryslân wil in 2050 100% onafhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. In het Uitvoeringsprogramma Duurzame Energie heeft ze vastgelegd hoe ze deze ambitie wil realiseren. Het uitvoeringsprogramma is afgeleid van de afspraken die zijn vastgelegd in het 'coalitieakkoord 2011 – 2015 Nije enerzjy foar Fryslân' en de 'Economische beleidsvisie provincie Fryslân 2012 Groen, slim en grensverleggend'. Ook sluit het uitvoeringsprogramma aan op landelijk en Europees beleid.

In 2020 wil de provincie 20% besparen op energie ten opzichte van 2010 en moet 16% van de energie duurzaam zijn. Ook wil zij vierduizend aan energie gerelateerde arbeidsplaatsen hebben gerealiseerd. Innovatie speelt een belangrijke rol in het Uitvoeringsprogramma; om de doelstellingen te bereiken, maar ook als basis voor een sterke economie en concurrentiepositie en als voorwaarde voor behoud en toename van de werkgelegenheid.

De plannen van de Waddeneilanden dragen bij aan de doelen van de provincie. Daarbij kunnen programmaonderdelen hier versneld worden uitgevoerd. Dit geldt bijvoorbeeld voor de haalbare en betaalbare concepten voor energieneutrale woningen, verduurzamen van maatschappelijk en zakelijk vastgoed en voor innovaties in biogas. Ook de doelstelling duurzaamheid in te zetten voor leefbaarheid en vitaliteit, zoals de Beliedsnota Plattelân aangeeft, is op de eilanden nu al zichtbaar. Voor realisatie van het Uitvoeringsprogramma kent de Fryslân een aantal fondsen en subsidieregelingen, waaronder het Doefonds, het Fûns Skjinne Fryske Enerzjy en Fryslân Fernijt IV. Ook levert de provincie cofinanciering bij Rijks- en Europese programma's.

Daarnaast kunnen de eilanden voor hun uitvoeringsprogramma een beroep doen op het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV III), dat onder meer besparingsmogelijkheden ondersteunt en op het Iepen Mienships Fûns, dat vanaf 2015 open wordt gesteld voor projecten die uit de gemeenschap komen. Daarmee faciliteert dit fonds de wens van de eilanden de lokale kracht optimaal te benutten.

Toeristische Programma Friese Wadden

Omdat de Waddeneilanden hun duurzaamheidsambitie mede realiseren om zich als toeristische bestemming te onderscheiden, dienen het Uitvoeringsprogramma Duurzame Waddeneilanden en het Uitvoeringsprogramma van het Toeristische Programma Friese Wadden nauw op elkaar te worden afgestemd.

Landelijk Energieakkoord

Landelijk is met name het Energieakkoord van belang voor de ambitie van de eilanden. Het Rijk gaat in het Energieakkoord uit van een duurzame mix van sparen en groene energie als aanvulling op bestaande bronnen. De landelijke overheid wil in 2023 op 16% duurzame energie uitkomen en ze wil jaarlijks 1,5% besparen. Hiervoor stelt zij onder meer middelen ter beschikking voor isolatie van huurwoningen en een fonds voor particulieren. Gezamenlijk en dichtbij energie opwekken wordt gestimuleerd met een lager energiebelastingtarief. Daarnaast zijn in de Green Deal Noord-Nederland afspraken met de Rijksoverheid gemaakt over de rol van het Noorden als energieregio. De Green Deal moet barrières wegnemen en projecten versnellen. In de Green Deal met Rotterdamse partners wordt gewerkt aan LNG in de scheepvaart, waarbij ook de Wadden worden meegenomen. Maar er zijn ook landelijke Green Deals voor onder meer Groen Gas.

Tot slot is energie is één van de negen topsectoren die volgens het kabinet een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van maatschappelijke

vraagstukken wereldwijd. Hiervoor zijn financieringsmogelijkheden gekoppeld, onder meer voor onderzoek.

Europees Energiebeleid

In 2007 kwamen de EU-lidstaten overeen een klimaatplan te starten om klimaatverandering te bestrijden en afhankelijkheid van energieleveranciers te verminderen. De doelstellingen zijn voor 2020 het energieverbruik in de hele EU met 20% terug te dringen en de uitstoot van CO2 met 20% te verminderen. Het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen moet in 2020 zijn toegenomen tot een vijfde van het totale energiegebruik en biobrandstoffen moeten in 10% van het brandstofgebruik voor transport voorzien. Sinds 2012 is het terugdringen van het energieverbruik verplicht voor alle lidstaten.

Europa kent verschillende programma's die de doelstellingen dichterbij moeten brengen. Zoals Intelligente Energie voor Europa III, het subsidieprogramma voor bevorderen van duurzame energie als energie-efficiëntie, het NER300-programma voor innovatieve demonstratieprojecten en het Europees Energieprogramma voor Herstel, waarbinnen het Europees Energie Efficiëntie Fonds is opgericht voor investeringen in energiebesparing en hernieuwbare energieprojecten.

Top sectoren

Energie is één van de negen topsectoren die volgens het kabinet een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken wereldwijd. Hiervoor zijn financieringsmogelijkheden gekoppeld, onder meer voor onderzoek.

Ameland

Ameland wil de komende vier jaar zijn ambitie als etalage voor de zelfvoorzienende Waddeneilanden waarmaken.

Ameland zet in op:

- Besparen! Onder meer via subsidieregeling energiebesparing in bebouwde omgeving
- Energieneutrale gemeentelijke gebouwen
- Methaanbrandstofcellen op biogas
- Etalagefunctie voor innovatie in opslag van energie
- 220 huurwoningen naar energielabel B
- Garantiefonds voor particulieren en bedrijven om energiebesparende maatregelen te stimuleren
- Sectorgerichte benadering lokale ondernemers, zoals groepsaccommodaties, supermarkten, horeca.
- Verdere ontwikkeling duurzame verlichting
- Alle gemeentelijk vervoer elektrisch

4. Bronnen en thema's

Zeker is dat de eilanden hun ambitie niet waarmaken met alleen stimulering van zonnepanelen op daken en isolatiesubsidies. Er moeten ook grote stappen worden gemaakt. Het opzetten en realiseren van grote projecten vereist een langere voorbereidingstijd. In 2015 moet per eiland minimaal één groot project voor uitvoering in 2016 gereed worden gemaakt.

Grootschalige zonne-energie

Ameland werkt aan een zonnepark van 10 ha, dat vanaf 2015 operationeel moet zijn en 6 Megawatt levert (20% van de energiebehoefte van het eiland). De zonneakker is niet alleen belangrijk voor Ameland zelf. Het project dient ook als voorbeeld voor de andere eilanden.

Terschelling en Vlieland willen de komende vier jaar zonneparken realiseren. Vlieland heeft vergesloot plannen om een zonneakker van 3,5 ha te realiseren op het voormalige oefenterrein van de cavalerie op Vliehorst. Hierbij werkt de gemeente samen met Defensie. Defensie wil het terrein tijdelijk verhuren. Als de gemeente en defensie het eens worden, kan de zonneakker binnen vier jaar worden gerealiseerd. Daarmee zou het eiland in 20 procent van zijn energiebehoefte voorzien.

Terschelling oriënteert zich op mogelijke locaties en criteria waaraan een zonneakker moet voldoen om landschappelijk goed ingepast te kunnen worden. Dit moet leiden tot een beleidsnotitie in 2015, waarvoor het eiland samenwerkt met deskundigen van Grutsk op 'e Romte.

Ook Texel is op zoek naar locaties waar zonne-energie landschappelijk goed kan worden ingepast. Hiervoor kijkt het onder meer naar strandopgangen en parkeerplaatsen (zie ook duurzame parkeerplaatsen en transferia onder transport).

Doel: zo veel mogelijk dubbel benutten van de schaarse ruimte op de eilanden, waarbij locaties voor PV-panelen optimaal worden benut.

Samenwerkingspartners: Energiecoöperaties, grondeigenaren, terreinbeheerders.

Windenergie

Vlieland en Terschelling willen op zoek naar nieuwe vormen om (tijdelijk) windenergie in te kunnen zetten om de ambitie van de eilanden te realiseren. Zo werkt Vlieland samen met studenten van twee universiteiten en de kunstacademie aan nieuwe creatieve concepten voor (tijdelijke) windturbines. Het eiland wil één of twee 'kunstmolens' realiseren.

Texel streeft met de Innovatiewaard naar plaatsing van vijf windmolens van tenminste drie mW. De plannen die hiervoor zijn gepresenteerd, worden op het eiland enthousiast ontvangen. Texel hoopt met de Innovatiewaard een mogelijkheid te hebben gevonden om gebruik van windenergie voor het eiland mogelijk te maken.

Doel: vijf windturbines in zee bij Texel en één Waddeneilandproof windmolen in 2018 op Vlieland
Samenwerkingspartners: Planet Texel, LAB Vlieland, universiteiten, kunstacademie.

Biomassa

Het inzetten van biomassa is voor de eilanden extra interessant, omdat het niet alleen energie levert, maar ook bespaart op transport. Dit geldt met name voor vergisten en pyrolyse van afval. Dit is door de besparing op transportkosten op de eilanden eenvoudiger rendabel te maken dan op de vaste wal. Voor de eilanden met agrarische bedrijven is daarnaast mestvergisting een reële optie die zij de komende jaren willen onderzoeken. Wetterskip Fryslân heeft bij het Waddenfonds een aanvraag ingediend voor een pilot met een duurzame rioolwaterzuiveringsinstallatie, waarbij het waterschap onder meer biomassa wil winnen uit zuiveringsslib.

Op Texel wordt onderzocht in hoeverre het mogelijk is energie te winnen uit algen. Ameland kan uit verschillende bronnen in voldoende biobrandstof voorzien om het equivalent van het vermogen van de zonneakker met methaanbrandstofcellen op te kunnen wekken. De warmte die bij de vergisting vrijkomt, kan bovendien worden ingezet voor de verwarming van woningen. Hiermee zijn echter wel flinke investeringen gemoeid. Zowel in eigen energie om bewoners warm te laten lopen voor stadsverwarming, als in middelen om het leidingensysteem aan te leggen.

Een barrière voor het inzetten van biogas voor bijvoorbeeld methaanbrandstofcellen vormen de eisen die aan het biogas worden gesteld. Dit moet kwalitatief vergelijkbaar zijn met aardgas, wat vanwege de andere samenstelling lastig is aan te tonen. Ook de regelgeving voor de verwerking van het restafval vormt nog een knelpunt. Ameland gaat ervan uit dat het nog tussen de twee en drie jaar nodig heeft om aan eisen en vergunningsverplichtingen te voldoen.

Doel: Productie van biogas dat aan de kwaliteitseisen voor levering aan het net voldoet
Samenwerkingspartners: NIOZ, LTO, boeren, energiebedrijven

Ameland overweegt

- Getijdenenergie – afhankelijk van de resultaten op Texel. Aanleg van een centrale is mogelijk tussen Ameland en Terschelling.
- Installatie van een houtsnipperkachel
- Gebruik van grote parkeerplaatsen voor het opwekken van energie.
- Koppeling van verschillende technieken in combinatie met ontwikkelingen in smart grid.

Ameland gebruikt 2015 om zich verder te oriënteren op kansrijke volgende stappen.

Schiermonnikoog

Schiermonnikoog speelt bewust geen voortrekkersrol in het realiseren van het Ambitiemanifest. Wel neemt het goede en bewezen innovaties en technieken over van de andere eilanden.

Schiermonnikoog zet in op

- Besparing in bebouwde omgeving met subsidieregeling voor duurzame maatregelen voor particulieren
- Energiemaatregelen in eigen gebouwenbestand, waaronder de gymzaal en gemeentelijke werkplaats
- Toepassing zonne-energie in nieuwbouw seniorenwoningen.
- Verduurzaming zwembad
- Continueren van de samenwerking met de andere Waddeneilanden als motor voor maatregelen en innovaties en om gezamenlijk financiering aan te vragen, bijvoorbeeld bij het Waddenfonds.

Methaanbrandstofcellen

Ameland wil met methaanbrandstofcellen uiteindelijk in 15 tot 20 procent van de energiebehoefte op het eiland kunnen voorzien. Met de brandstofcellen wordt in eerste instantie aardgas omgezet naar elektriciteit, maar het doel is over te schakelen op biobrandstof. Hiervoor kijkt Ameland naar drie bronnen: gft-afval, rioolwaterzuiveringsslib en hekkelmateriaal.

In 2014 zijn 15 van de geplande 45 units met een vermogen van 1,5 kWh geïnstalleerd. In 2015 worden de units gemonitord om te kijken of ze stabiel draaien. Dit is de eerste voorwaarde voor opschaling. Daarnaast moet de regelbaarheid van de units worden getest en bewezen. Wanneer traploos kan worden op- en afgeschaald, wordt opschaling met meer units tot het vermogen van en koppeling aan het zonnepark interessant, omdat methaanbrandstof dan de dalen in de opwekking van zonne-energie kan opvangen.

Doel: een stabiele energielevering met methaanbrandstofcellen om in combinatie met de zonneakker continuïteit in de levering te kunnen waarborgen.

Samenwerkingspartners: Republiq Power, ondernemers, installateurs, netbeheerder Liander, Gasterra, Enocoen de NAM.

Getijdenenergie

Op Texel draait de eerste pilot waarin getijdenenergie op zee wordt omgezet in energie. Voorjaar 2015 wordt een poton geplaatst in het Texels stroom met een aantal turbines. Als deze pilot succesvol is, wil het eiland meerdere potons gaan schakelen.

Doel: getijdenenergie inzetten om in substantieel deel van de energiebehoefte te voorzien.

Samenwerkingspartners:

Bebouwde omgeving

Verduurzamen monumenten en beschermde dorpsgezichten

Alle eilanden hebben te maken met monumenten en beschermde dorpsgezichten. Monumenten zijn vaak grote energieverbruikers. Mogelijkheden om hieraan iets te doen, zoals dubbel glas of isolatie, zijn wettelijk verboden. Ook zonnepanelen zijn op een monument niet toegestaan. Alle eilanden willen de komende vier jaar ruimte bieden aan experimenten voor rendabele duurzame oplossingen voor monumentale gebouwen. Hiervoor hebben ze onder meer samen met de provincie en de gemeente Leeuwarden een onderzoekopdracht neergelegd bij de NHL naar PV in beschermde dorpsgezichten.

Doel: rendabele oplossingen voor verduurzamen monumenten
Samenwerkingspartners: Provincie, gemeente Leeuwarden, NHL.
Energieneutrale publieke gebouwen

Op alle Waddeneilanden worden PV-panelen gelegd op het dak van ten minste een publiek gebouw. Dit is een goed voorbeeld van de lokale overheid en dient een vervolg te krijgen op de overige publieke gebouwen. Op Texel doet het Servicepunt Duurzame Energie onderzoek naar de geschiktheid en mogelijkheid van de verschillende publieke daken. De Friese gemeenten maken per jaar minimaal één maatwerkadvies voor een openbaar gebouw.

De uitvoering wordt gekoppeld aan het groot onderhoud van het betreffende gebouw. In de onderhoudsplanning wordt het energiegebruik van de gebouwen meegenomen.

Doel: alle publieke gebouwen op alle eilanden energieneutraal in 2020.

Samenwerkingspartners: plaatselijke installateurs, huurders.

Duurzame scholen

De eilanden geven een vervolg aan het verduurzamen van scholen. De eerste stap naar een duurzame school is het plaatsen van zonnepanelen. Hiermee ontstaat financiële ruimte voor vervolgstappen, bijvoorbeeld op gebied van warmte en licht.

Doel: alle scholen energieneutraal in 2020

Samenwerkingspartners:

Fossielvrije modelwoningen

Texel was voor Urgenda het voorbeeldproject voor energieneutrale woningen. Met subsidie van de provincie zijn hier zowel nieuwe als bestaande woningen energieneutraal gerealiseerd. Hiermee is een trend gezet. Vrijwel alle nieuwbouw wordt tegenwoordig energieneutraal opgeleverd.

Op Schiermonnikoog en Vlieland zijn in 2014 twee modelwoningen fossielvrij gemaakt. Deze woningen zijn belangrijke 'instrumenten' in het bewustwordingsproces op de Friese Waddeneilanden. Ze laten zien dat kleine woningen tegen relatief lage kosten (gemiddeld 21.000 euro per woning) fossielvrij gemaakt kunnen worden, zonder dat de bewoners hun lifestyle hoeven te veranderen. De investering wordt terugverdiend doordat gas geheel uit de energierekening verdwijnt en de elektriciteit die overblijft voor een belangrijk deel wordt opgewekt met zonnepanelen op het dak.

In de demofase wordt bewust gekozen voor een woning van een oudere bewoner, die zelf geen energiebesparende maatregelen zal treffen en wel behoefte heeft aan comfort. De modelwoning kan worden bezocht, ook wordt de bewoner achttien maanden 'gevolgd' door een filmploeg voor een logboekje, zodat andere eilandbewoners in de praktijk kunnen zien dat fossielvrij wonen ook prettig wonen is en dat investeringen ook voor wat kleinere beurzen rendabel zijn.

Schiermonnikoog overweegt

- Schiermonnikoog beoordeelt initiatieven voor opwekking van alternatieve energie op hun toegevoegde waarde, afgewogen tegen andere belangen bij burgers en toeristen, zoals geurhinder, geluidhinder, landschapsbederf en horizonvervuiling. Van concrete, bewezen technieken en maatregelen die elders zijn ontwikkeld of ingevoerd wordt overwogen ze over te nemen.

Terschelling

Terschelling heeft een breed scala aan energieprojecten gerealiseerd. De ambitie leeft op het eiland, maar focus en sturing kunnen beter. Het eiland wil de komende vier jaar de grote stappen maken die nodig zijn om de ambitie te realiseren.

Terschelling zet in op

- Grootschalige zonne-energie
- Visie op kleinschalige windenergie, inclusief trilaterale afspraken met Denemarken en Duitsland
- Duurzame scholen
- Sociale duurzaamheid door verduurzaming sociale huurwoningbestand
- Elektrisch rijden met deelauto's en elektrische VANS voor bagagevervoer
- Uitbreiding publieke deel van de oplaadinfrastructuur
- Nieuwe subsidieregeling voor co-financiering van substantiële besparing in de bebouwde omgeving.

De modelwoningen dienen als demoproject voor de (eigen) woningcorporaties, die veel kleinere woningen in bezit hebben die binnenkort voor renovatie in aanmerking komen. Daarnaast moeten ze ook particuliere woningbezitters stimuleren duurzaamheidsmaatregelen te treffen.

Doel: Stimuleren duurzame maatregelen in sociale huurwoningen.

Samenwerkingspartners: Woningcorporaties, energiecoöperaties, Urgenda.

Energiebesparing zakelijke markt

De eilanden willen de komende jaren gebruiken om per sector en/of bedrijfstak in kaart te brengen wat er mogelijk is aan besparing en het opwekken van energie en wat ondernemers nodig hebben om die mogelijkheden te benutten. Deze inventarisatie wordt vertaald in economische modellen die zowel subsidieverstrekkers als ondernemers kunnen gebruiken om tot efficiënte maatregelen te komen. De modellen laten niet alleen zien wat er mogelijk is, maar ook dat het mogelijk is en verlagen zo de drempel voor ondernemers om bij te dragen aan de ambitie van de eilanden. Sectoren die voor de eilanden hoog op de agenda staan, zijn onder meer (groeps)accommodaties en horeca, supermarkten en landbouw (al dan niet in combinatie met groepsverblijf).

KH2018 biedt een enorme kans voor de ontwikkeling van innovatieve, creatieve, duurzame verblijfsmogelijkheden, waarmee de eilanden zich kunnen profileren als de onderscheidende, gastvrijebestemming die ze met hun duurzaamheidsambitie willen zijn.

Het energieloket wordt op alle eilanden ingezet om bedrijven en agrarische ondernemers te stimuleren duurzaamheidsmaatregelen te treffen. Het helpt ondernemers met informatie over verschillende mogelijkheden en helpt bij het opstellen van businessplannen.

De eilanden zetten hun winterprogramma's in om ondernemers die al maatregelen hebben getroffen uit eigen ervaring te laten vertellen wat duurzaamheid hen heeft opgeleverd. Hiervan gaat een belangrijke stimulans uit. Duurzame ondernemers zijn de beste ambassadeurs voor duurzame vernieuwing in het mkb.

Doel: ondernemers goed informeren en ondersteunen om drempels weg te nemen en duurzaamheidsmaatregelen te stimuleren.

Samenwerkingspartners: lokale ondernemers, agrariërs (LTO), energiecoöperaties, adviesbureaus.

Garantiefonds

De Friese eilanden overwegen garantiefondsen in te voeren voor particulieren en bedrijven die willen investeren in besparing. Deze fondsen gaan langjarige contracten aan met woningbezitters en ondernemers om de koudwatervrees voor energiebesparingsmaatregelen weg te nemen. Levert een besparing binnen de daarvoor gestelde termijn niet de gegarandeerde bezuiniging op de energierekening op, dan staat de gemeente garant. Het gaat hierbij om substantiële investeringen, bijvoorbeeld in zonnepanelen, isolatie en de aanschaf van een E-HR-ketel, die daarmee ook substantiële besparingen opleveren.

Doel: stimulering energiebesparende maatregelen bij particulieren en lokale ondernemers.

Samenwerkingspartners: FSFE, energiecoöperaties, lokale en duurzame banken

Verwarming

De eilanden bieden ruimte voor innovatie in verwarmen. Dit geldt zowel voor pilots en proefopstellingen in individuele woningen, zoals de infraroodverwarming als voor projecten die werken aan nieuwe vormen van 'stadsverwarming'. Vlieland overweegt bijvoorbeeld de stadsverwarming in de Duinwijk over te nemen van Nuon om deze te verduurzamen, zodat de wijk zonder gebruik van fossiele brandstoffen kan worden verwarmd. Ameland wil de warmte die vrijkomt bij vergisten inzetten voor de verwarming van gebouwen. Texel maakt al gebruik van een warmtekoude-opslaginstallatie voor verwarming en koeling van onder meer het gemeentehuis en een nabijgelegen school.

Doel: Onafhankelijk, eigen warmtesysteem.

Samenwerkingspartners: lokale installateurs, energiecoöperaties.

Openbare verlichting

De openbare ruimte op Schiermonnikoog wordt al duurzaam verlicht. Op Ameland, Vlieland en Texel is hiermee geëxperimenteerd, onder meer op de pieren van de eilanden. Op Ameland kreeg het project door omstandigheden geen vervolg. Het eiland heeft de verlichting voor de komende vier jaar wel weer op de agenda gezet. Op Vlieland kreeg een deel van de 250 lantaarnpalen als proef een sensor zodat de verlichting alleen aangaat wanneer iemand in de buurt is.

Terschelling overweegt

- vergassen van afval en andere biomassa
- transferium voor deelauto's

Terschelling gebruikt 2015 om een nieuwe visie op te stellen. Hierin legt zij, ook vanwege de financiële situatie van de gemeente, het accent op energiebesparing en slim omgaan met menskracht en middelen. De gemeente zet het winterprogramma in om ook bewoners en ondernemers bij de plannen te betrekken.

Vlieland

Vlieland is zich ervan bewust dat er de komende jaren stappen gezet moeten worden wil het eiland zijn handtekening onder het Ambitiemanifest waarmaken. Het eiland heeft buiten zon en wind een beperkt aantal mogelijkheden.

Vlieland zet in op

- Zonneakker op voormalig oefenterrein Vliehorst
- Creatieve concepten voor (tijdelijke) windturbines.
- Sociale duurzaamheid via het energieloket (fossielvrije woningen)
- Verduurzaming beschermde dorpsgezichten
- Verduurzaming eigen gebouwen
- Elektrisch vervoer.
- Actieve voorlichting over installaties en besparingseffecten
- Toepassing zonne-energie in tien nieuwe huurwoningen
- Energiezuinige Nieuwe School

Op Texel bestaat alle openbare verlichting vanaf eind 2015 uit duurzame LED-verlichting. Ook wordt goed gekeken waar verlichting wel en niet nodig is. Het eiland wordt hiermee volledig energieneutraal verlicht. Twee derde van het energieverbruik wordt bespaard, de resterende een derde wordt met zonnepanelen opgewekt. Texel zet de verlichting in om bewoners nogmaals te attenderen op de ambitie om in 2020 zelfvoorzienend te zijn.

Doel: duurzame en in het landschap passende verlichting.
Samenwerkingspartners: Verlichtingsproducenten, energiecoöperaties.

Transport

Deelvervoer

De eilanden werken aan verschillende vormen van deelvervoer. Eind 2014 ging op Terschelling het project Skylge-e-auto van start, dat elektrische auto's beschikbaar stelt voor bewoners. De eerste 65 deelauto's zijn in gebruik genomen. Tegen een vergoeding van 0,19 ct per minuut kunnen eilandbewoners hiervan gebruik maken. Het project moet duidelijk maken dat de eigen-autobezitter een dief is van zijn eigen portemonnee. De afstanden op de eilanden zijn per definitie beperkt. De gemiddelde autobezitter op Terschelling rijdt maar 30 uur per jaar. Ook Ameland, Schiermonnikoog en Vlieland overwegen elektrische deelauto's in te voeren. Daarnaast vervangt Ameland alle eigen auto's de komende jaren door elektrische voertuigen.

Doel: terugdringen eigen niet-elektrische autogebruik.
Samenwerkingspartners: ondernemers, autobranche.

Duurzame parkeerplaatsen en transferia

Alle eilanden onderzoeken de mogelijkheden om parkeerplaatsen en transferia in de vertrek- en aankomsthavens te voorzien van zonnepanelen als onderdeel van de publieke oplaadinfrastructuur. De Friese eilanden ontwikkelen in samenwerking met de energiecoöperaties plannen voor landschappelijk goed in te passen vormen van combinaties van parkeren en energie opwekken. Hiervoor wordt onder meer gedacht aan het uitschrijven van een ontwerpwedstrijd. Texel werkt met Staatsbosbeheer samen aan plannen voor een eerste zonneparkeerplaats bij Paal 9. Ook hier krijgt vormgeving extra aandacht. De opgewekte energie wordt gebruikt voor de openbare verlichting op het eiland. De gemeente onderzoekt daarnaast de mogelijkheden voor zonnepanelen bij andere strandopgangen en parkeerplaatsen.

Doel: benutten parkeerplaatsen voor zonneënergie, versterken oplaadinfrastructuur en energieneutrale verlichting.
Samenwerkingspartners: energiecoöperaties, terreinbeheerders.

Openbaar vervoer

Op Schiermonnikoog rijden sinds 2013 alleen nog maar elektrische bussen. Daarmee was het eiland een van de eerste gemeenten in Europa met een emissievrij openbaar vervoer. Op Ameland rijdt inmiddels een deel van de bussen op aardgas. Om vervolgstappen te zetten in een schoner openbaar vervoer hebben de eilanden de provincie nodig omdat die de concessies voor het OV verleent. Ze dringen er bij de provincie op aan bij de nieuwe concessie eind 2016 voor Ameland, Terschelling en Vlieland criteria

mee te nemen voor duurzaamheid. Texel heeft vanaf december 2014 Texelhopper; een combinatie van vaste buslijnen en de inzet van kleinere bussen die reizigers over het eiland vervoeren. De voertuigen die hiervoor worden ingezet hebben de hoogst haalbare Euro V-norm. Texel wil het gebruik van Eurohopper stimuleren zodat meer inwoners en bezoekers er gebruik van gaan maken en het systeem verder kan worden uitgebouwd.

Doel: terugdringen emissies door openbaar vervoer en terugdringen eigen autogebruik.

Samenwerkingspartners: vervoerders.

Veerdiensten

Het transport van en naar het eiland is een belangrijke energiepost voor de eilanden. Doeksen werkt met steun van het Waddenfonds aan een groene vrachtcatamaran die op LNG (vloeibaar gas) vaart. Ook Teso dat op Texel vaart, werkt aan een nieuw duurzaam schip op CNG. Op dit schip worden reizigers op verschillende manieren geïnformeerd over Werelderfgoed Waddenzee. De eilanden zetten zelf niet actief in op verdere verduurzaming van het transport. Wel onderzoeken ze hoe zij de hoeveelheid transport kunnen verminderen, bijvoorbeeld door zelf afval te verwerken tot energie.

Doel: nu geen doel voor de Waddeneilanden

Opslag

Dé vraag voor het verduurzamen van de energievoorziening wereldwijd is hoe je energie kunt opslaan ofwel omzetten in andere energiedragers. Ameland zet in op het beschikbaar stellen van experimenteerruimte om hiervoor oplossingen te vinden. Het ontwikkelen van smart grids draagt niet direct bij aan het realiseren van de ambitie voor 2020, het hoort wel thuis in de etalage van een duurzaam eiland. Het gaat er hierbij om te laten zien wat over tien, vijftien jaar gemeengoed kan zijn.

Op Texel wordt het smart grid-project KIEK uitgevoerd. In driehonderd woningen wordt een slim energiesysteem geïnstalleerd dat bewoners helpt minder energie te verbruiken én vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Een display laat zien wanneer er lokaal energie wordt opgewekt om bewoners te stimuleren dan elektrische apparaten aan te zetten. Zo kan energieverbruik worden verplaatst naar momenten dat er veel energie beschikbaar is en deze dus ook goedkoop is.

Doel: ruimte bieden aan experimenten en innovatie op gebied van opslag en smart grid en stimuleren van bewoners energie te gebruiken op het moment dat dit wordt opgewekt.

Samenwerkingspartners: Energiecoöperaties, Gasterra, energiebedrijven.

Vlieland overweegt

- Innovatieve stadsverwarming in de Duinwijk
- Met een aantal bedrijven een convenant te sluiten gestoeld op het Convenant Duurzaam Ameland.

Texel

Op Texel is veel actie ondernomen om te komen tot energiebesparing en het lokaal opwekken van duurzame energie, vooral met zonne- en kleinschalige windenergie. Hier gaat het eiland de komende jaren mee door. Tegelijk realiseert Texel zich dat schaalvergroting nodig is om de ambitie voor 2020 waar te maken. Via Planet Texel werkt het eiland op integrale wijze aan deze schaalvergroting.

Texel zet in op

- Energiebesparing in de bebouwde omgeving
- Voortzetting energieloket
- PV op publieke daken
- Energieneutrale openbare verlichting
- Duurzaam OV
- Zonnepark op de parkeerplaatsen bij strandopgangen
- Smart grid via KIEK
- Getijdenenergie

Onderwijs en kennis

De eilanden zijn dankzij hun ambitie populaire stage- en afstudeerlocaties. Ook komen kennisinstellingen graag langs op excursie of voor een werkweek. De eilanden willen de mogelijkheden die dit biedt beter benutten. Zo willen ze in samenwerking met scholen en kennisinstituten verder werken aan de kenniscampus Waddeneilanden. Op Vlieland is LAB Vlieland actief: het praktische kennislaboratorium dat voortkomt uit Into The Great Wide Open).

Met Wetsus en de Friese Wateralliantie worden ideeën op gebied van blue energy omgezet in projecten en Watts. Met Urgenda is het energieloket opgezet en Energy Valley is een kennispartner in onder meer de Noordelijke Green Deal. Op Texel wordt via zeeonderzoekinstituut NIOZ en IMARES van de Wageningen Universiteit veel wetenschappelijk onderzoek gedaan. De kennisinstituten zijn onder meer betrokken bij de Innovatiewaard en de algenteeltboerderij. Dit soort samenwerkingsverbanden versterkt de leefbaarheid op het eiland en zorgt ervoor dat de kennis die tot 2020 wordt ontwikkeld op de eilanden wordt verankerd.

*Doel: Aantrekkelijke eilanden voor bewoners en kennisinstellingen die kennis komen brengen en halen.
Samenwerkingspartners: Onderwijsinstellingen, onderzoeksbureaus, adviesbureaus, creatieve ondernemers.*

5. Uitvoeringsorganisatie

Voor de eilanden staat vast dat ze de komende vier jaar willen blijven samenwerken aan het realiseren van hun duurzaamheidsambitie. Het gezamenlijk optrekken, heeft er in hoge mate toe bijgedragen dat er belangrijke resultaten zijn geboekt.

Om de samenwerking mogelijk te maken, moet hiervoor capaciteit worden vrijgemaakt. Een coördinator die partijen bij elkaar brengt, ervoor zorgt dat plannen worden gedeeld en gestroomlijnd en aanvragen formeel kunnen worden ingediend, is daarbij onmisbaar gebleken. De afgelopen vier jaar heeft Ameland deze rol vervuld. Ook voor de komende vier jaar moet een coördinator worden aangewezen.

Overleg

Veel overleg tussen de eilanden kan digitaal worden gevoerd. De afgelopen vier jaar is echter duidelijk geworden dat fysiek samenkomen in de transitie naar zelfvoorzienende eilanden meerwaarde heeft. Niet voor niets maken ambtenaren er graag schaarse tijd voor vrij.

Het gezamenlijk afstemmen van plannen, informatie inwinnen bij derden en nieuwe ideeën ontwikkelen, levert naast concrete afspraken en resultaten ook veel energie op. De komende vier jaar willen de eilanden daarom in eenzelfde frequentie (drie keer per jaar) bij elkaar komen om vast te stellen waar ze staan en of bijstelling van het uitvoeringprogramma nodig is. Deze bijeenkomsten worden voorbereid door de coördinator, die ook zorgt voor de verslaglegging.

Texel overweegt:

- Innovatiewaard voor windenergie en zonnepanelen bij Nieuweschild
- Verduurzamen van brandstofvoorziening via de inzet van snellaadvoorzieningen en een waterstof tankstation.

Overzicht projecten & initiatieven

	Initiatieven	Ameland	Schiermonnikoog	Terschelling	Vlieland	Begroting
Zon	Zonneakker(s)	√		++	++	
	Gebruik parkeerplaatsen (zie ook transport)	+/-				
	Zonnepanelen (sociale huur)woningen	++	√	++	√	
	Zonnepanelen publieke gebouwen	++	++	++	+	
	Zon voor asbest	++		++	geen landbouw	
Biomassa	Methaan brandstofcelln	++				
	Afvalvergisting	++		+		
	Houtsnipperkachel	+/-				
	Vergisting en pyrolyse biomassa	+/-		+		
Wind	Waddenproof windmolens			+/-	++	
Getijden	Getijdenenergie	+/-				
Openbare ruimte	Energiebesparing straatverlichting	++	√		++	
Bebouwde omgeving	Fossielvrije sociale huurwoningen	+	√ pilot	++	√ pilot	
	Garantiefonds energiebesparing	++				
	Subsidieregeling eigen woning		++	++	++	
	Energiemaatregelen publieke gebouwen	++	++		++	
	Verduurzamen monumenten	++			++	
	Verduurzamen (agrarische) bedrijfsgebouwen	++				

Overzicht projecten & initiatieven

	Initiatieven	Ameland	Schiermonnikoog	Terschelling	Vlieland	Begroting
Transport	Elektrische bussen		√		√	
	Zero carbon mobiliteit			++		
	Deelautoproject			√		
	Laadpalen	++		√ (deels	√	
	Elektrisch bagagevervoer				√	
	Duurzame transferia					
	Smart grids	++				
	Onderwijsproject	++				
	Onderzoek energiebesparing/opwekking	++	+	+	++	
	Ontwikkelen nieuwe energievisie			+		
	Energie loket	++	++	++	++	

Financiering

[Uitwerking subsidieregelingen en fondsen die in de begroting worden genoemd, hieronder voorzetje]

- Waddenfonds – met name voor innovatie en pilots
- Doefonds van de provincie Fryslân: een fonds voor innovatie in en door het mkb
- Fûns Skjinne Fryske Enerzjy voor projecten die bijdragen aan de doelstellingen uit het Fries Uitvoeringsprogramma Duurzame Energie
- Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE)
- VNG – ondersteuningsprogramma Energieakkoord (om in aanmerking te komen voor een bijdrage moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan:
 - * Samenwerkingsverband van minimaal 5 gemeenten
 - * Minimaal 70.000 woningen (hardheidsclausule voor afwijken)
- Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
- Interreg
- Europese regelingen zoals
 - * Intelligente Energie voor Europa III
 - * NER300-programma voor innovatieve demonstratieprojecten
 - * Europees Energie Efficiëntie Fonds
 - * ELENA (European Local Energy Assistance) ondersteunt steden en regionale overheden bij de uitwerking van hun innovatieve investeringsprogramma of projecten die een investering vragen van meer dan 30 miljoen euro.